

ՅՕ-ԲԹ. ԷՄ. ՌԻԿԿԷՆՊԱԽ

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Թարգմ. գերմաներէնէ

ՊԷՅՐՈՒԹ

1935

American Press, Beirut, Lebanon.

087.1

Ռ-45

087-1
Ռ-45

23 JUN 2009

ՏՕՔԹ. ԷՄ. ՌԻԿԿԷՆՊԱԽ

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Թարգմ. գերմաներէնէ

ՊԷՅՐՈՒԹ

1935

American Press, Beirut, Lebanon.

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

Զուիցերիոյ մէջ Միութիւն մը կայ, որուն նպատակն է բնութիւնը պաշտպանել. — “Der Schweizerische Bund für Naturschutz”. Այս միութիւնը հրատարակած է շարք մը գրքեր, եւ իր հրատարակութիւններու միջոցաւ կ’ուզէ մասնաւորապէս պատանիներուն եւ երիտասարդներուն այն գաղափարը սնուցել, թէ անհրաժեշտ է գուրգուրալ բնութեան վրայ, որուն բարիքները կը վայելենք մենք, եւ թէ աւելի մարդկային վերաբերմունք ցուցադրել դեպի կենդանիները, որ մեզի կը ծառայեն, բայց որոնք, շնորհիւ մեր կոպտութեան, գրկանքներու մէջ կ’ապրին:

Վերջերս նոր գիրք մըն ալ հրատարակուեցաւ այդ համակրելի Միութեան կողմէ — «Բնութեան Պաշտպանի Պաշտպանը» վերնագրով (Der Junge Naturschützer): Գրքին հեղինակն է Տօքթ. Էմանուէլ Ռիկկենպալս, որ յայտնի է մեզի նախ եւ առաջ որպէս Զուիցերիացի Հայաստաններու Միութեան գործօն եւ անձնուէր անդամներէն մին: Միութեան Հայանպաս մեծ գործը մեզսեղն է — Ղազիրի Կուրանցը. եւ պէտք է ըսել, որ Տօքթ. Ռիկկենպալս այդ գործին յաջողութեանը եւ յարատեւութեանը համար անձնուիրորէն ու անշահախնդիր կերպով շատ

63907.67

սարհներէ ի վեր կուսայ իր եռանդը, սիրտը, գիտակցու-
թիւնը, գրեյով ու փարոզելով իր հայրենակիցներուն մէջ,
քէ անհրաժեշտ է պահպանել ու զարգացնել Ղազիրի
Հաստատութիւնը, որ Հայ կոյրերուն եւ հաշմանդամներուն
օրեւան, սնունդ, կրթութիւն, խնամք կը հայթայթէ
մարդասիրաբար:

Յիշեալ գիրքը շատ հետաքրքրական է իր բովանդա-
կութեամբ: Հայ պատանիներն ալ անոր հաղորդակից
ընելու նպատակաւ, ցանկալի համարեցինք քանի մը գը-
լուխներ հայերէնի վերածել, մասամբ որպէս պարզ
քարգմանութիւն, մասամբ ալ որպէս փոխադրութիւն:
Եւ կը յուսանք քէ այդպիսով պզտիկ ծառայութիւն մը
մատուցած պիտի ըլլանք մեր տղայներուն, անոնց մատու
հոգիներուն մէջ արթնցնելով հետաքրքրութիւն ու սեր դէ-
պի բնութիւնն ու կենդանիները:

Թարգմանութիւնը կատարած է, Ղազիրի Կուրանո-
ցին ՏԵՐԵՆ Պ. Թ. Վիգերի յանձնարարութեամբ: Տօքթ.
Վ. Վալասեան:

1. ՊԶՏԻԿ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՄԸ

Մարդը չի կրնար առանց բնութեան ապրիլ: Ուր
ալ որ ըլլայ, ան կը փափաքի բնութիւնը տեսնել կամ
գէթ անանկ բան մը տեսնել իր շուրջ, որ բնութեան
գոյութիւնը յիշեցնէ: Նոյնիսկ այն ատեն, երբ մարդս
մեծ քաղաքի մը տուններուն անսահման բազմութեանը
մէջ կը բնակի, ա՛յդ ատեն անգամ անիկա չ'ուզեր մոռ-
նալ բնութիւնը: Ան կ'առնէ ծաղկեփունջ մը ու կը
դնէ սեղանին վրայ, ու ծաղիկներու թաղարնները պա-
տուհաններուն վրայ կը շարէ, որպէսզի անոնցմով
կարենայ հաղորդակցիլ բնութեան հետ: Դեղձանիկ մը,
շուն մը, կատու մը, որ մարդս կը պահէ իր տունը,
նմանապէս կապ մը կը հանդիսանան անոր և բնութեան
միջեւ: Անիկա կ'ուզէ բնութիւնը իր տունին մէջ իսկ
տեսնել և ողջունել, ինչպէս կ'ըսէ բանաստեղծ մը.
անիկա կ'ուզէ այդպիսով վայելել այն հաճոյքները և
այն ուրախութիւնները, որ այնքա՛ն առատութեամբ
փռուած են դուրսը — բնութեան ծոցին մէջ — դաշտերուն
վրայ, անտառներուն մէջ:

Ծի՛շտ ինչպէս որ հայրենիքն է մեզի համար՝ գրա-
ւիչ, ցանկալի և սիրելի: Այն երկիրը՝ ուր մենք ան-
ցուցած ենք մանկութիւննիս, ուր մենք ապրիլ սկսած
և մեր առաջին տպաւորութիւնները ստացած ենք մեր
շրջապատէն, ահաւասիկ հոտ է, այդ երկրին մէջն է,
որ ինքզինքնիս լաւ կը զգանք և ուրախ կ'ըլլանք: Ու
երբ մենք օտարութեան մէջ կը գտնուինք, դէպի մեր
հայրենիքը կը ձգտինք մենք: Հայրենի հողը մեզ
ուժեղնորէն դէպի իրեն կը քաշէ: Եւ ոչ մէկ տեղ, ոչ
մէկ վայր կրնայ մեզի մեր հայրենիքը փոխարինել:

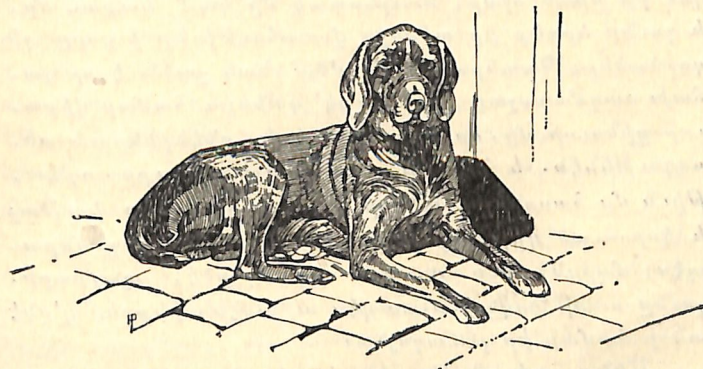
Արդ, երբ բնութիւնն ու հայրենիքը մեզի այն-
քան աղէկ — աղէկ բաներ կը պարգևեն, պարտականու-
թիւն չ'իյնա՞ր արդեօք մեր վրայ — զանոնք սիրելու և

անոնց վրայ գուրգուրալու, որպէս հաւատարիմ բա-
րեկամներ: Պարտաւոր չենք արդեօք մեր կարելին ը-
նել, ըստ ամենայնի, որպէսզի պաշտպանենք զանոնք
ամէն տեսակ անարգարութենէ, գէշութիւններէ ու
վտանգներէ: Եւ ոչ ոք կրնայ առարկել ասոր. այլ ընդ-
հակառակը, մեր գաղափարին ուրախութեամբ համա-
միտ ըլլալու են ամէն անոնք, որ բարի սիրտ մը և
բարի կամեցողութիւն մը ունին, ու ասո՛նք են որ ի-
րենց համար սրբազան պարտականութիւն մը պիտի
սեպեն խնամել բնութիւնը և պաշտպանել իրենց հայ-
րենիքը, ո՛ւր որ կարելի և պէտք ըլլայ: Այդ ուղղու-
թեամբ գործելու պատեհութիւն միշտ ալ կը գտնուի
այդպիսիներուն համար, ըլլա՛յ իրենց տուններէն ներս,
իրենց բակերուն մէջ, ըլլա՛յ դուրսը անտառներուն
մէջ թէ դաշտերուն վրայ:

2. ՄԵՐ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Բնութիւն ըսածդ լեռներն են, անտառները, ծո-
վերը, մարգագետինները, ծաղիկները և այլն այդպէս:
Բայց միեւնոյն ատեն ալ կենդանական աշխարհն է,
որ բնութեան անբաժանելի մասը կը կազմէ — թռ-
չուններ, չորքոտանիք և այլն, ի մասնաւորի այն կեն-
դանիները, որ մեր շուրջն են, մեր մէջ ու մեզի հետ,
ամէն օր ու ամէն ժամ — շունը, կատուն, ձին, կովը,
հաւը և բոլոր այն կենդանիները, որ մեզի ընտանի
դարձած են, որ օգտակար են մեզի համար: Մենք կը
խնամենք պարտէզները, կը խնամենք անտառները, որ
բնութիւնը կազմող մասեր կը հանդիսանան. և ատիկա

կ'ընենք՝ որպէսզի բնութեան բարիքները աւելի առա-
տօրէն կարենանք վայելիլ: Միեւնոյն խնամքն ու հո-
գածութիւնը տալու ենք նաեւ մեզի ծանօթ, մեզի
ընտանի և օգտակար կենդանիներուն: Բացի կրկնակի
օգուտէ մը, որ մենք կ'ակնկալենք մեր կենդանիները
խնամելէ, մենք պէտք է միշտ ալ գիտնանք թէ կեն-
դանին — ըլլայ շունը, ըլլայ կատուն, ըլլայ հաւը —
մեզի պէս շնչաւոր արարած մը, մեզի պէս ալ կըզգայ,

մեզի պէս հանգստի և յարմարութիւններու պահանջն ունի:

Շուներ օրինակի համար: Մեր հաւատարիմ բարեկամն է ան: Խաւար գիշերները, երբ գողեր, ոճրագործներ աւելի համարձակօրէն իրենց չար գործերը կատարելու կ'ելնեն, մենք մեզի պահով կը զգանք մեր տուններուն մէջ, բա՛ւ է որ մեր այդ հաւատարիմ պահապանը, շուներ, արթուն ըլլայ: Տուններնիս կը ձգենք՝ կ'երթանք դուրս, բոլորովին վստահ թէ շուններնիս աչալուրջ կերպով կը հսկէ ու ոչ ոք պիտի յանդգնի ներս մտնել ու բան մը գողնալ: Մայր մը յաճախ անոր կը վստահի իր պզտիկը: Հովիւը անոր կը ձգէ իր հօտին ապահովութիւնը: Որսորդը անոր քով կը թռչող իր ըրած որսը, նապաստակ մը կամ կաքաւ մը, և շուներ երբէք իր տիրոջը վստահութիւնը ի չարը չի գործածեր: Պատերազմի մը ժամանակ շունն է, որ յաճախ ռազմադաշտը կը պրպտէ՝ գտնելու համար վիրաւորը զինուոր մը, որ կորսուած է իր ընկերներուն տեսողութենէն. և հոն, ուր մարդկային ձեռքը օգնութիւն մը հասցնելու անզօր է, հոգ շուներ կը փութայ և կորսուած վիրաւորները կը փրկէ: Եւ ընդհանրապէս, մարդս, ուր որ ալ սպրի, գործէ, պայքարի, շուներ անոր քովն է մշտապէս ու ամէնուրեք և կ'ընէ անոր համար իր լաւագոյնը:

Մենք սակայն ինչպէ՞ս կը վարձատրենք մեր այս հաւատարիմ բարեկամը և վստահելի ընկերը: Մենք սովորաբար շատ քիչ բան կ'ընենք անոր համար: Դուն շուն մը կը պահես տունիդ բակին մէջ, ան տաքուկ և չոր անկիւնի մը պէտք ունի, որպէսզի պաղ հովերէն ու անձրեւներէն պատսպարուիլ կարենայ. բայց դուն զայն կը հարկադրես խարխուլ տնակի մը մէջ մնալ, որուն ոչ ծածկը, ոչ ալ պատերը կրնան պաշտպանել զինք ձմրան ցուրտերէն: Գետինն ալ թաց է: Մաք-

րութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է անոր համար. բայց ո՞վ արդեօք կը մաքրէ անոր լախին ամանը. ո՞վ արդեօք թարմ ջուր կը լեցնէ անոր ջրամանին մէջ. ո՞վ արդեօք չոր խոտ կը փոէ անոր պառկած տեղը. և ո՞վ արդեօք խողանակով մը կը մաքրէ անոր բուրդը: Ու ոմանք ալ կը կարծեն նոյնիսկ, թէ ինչպէս ալ որ ըլլայ՝ շուներ կը դո՛ւնայ իր վիճակով: Սխալ կարծիք մըն է ասիկա: Շունն ալ զգացում ունեցող արարած մըն է: Մենք սովորաբար անոր կուտանք միսին է՛ն աւրուած կտորները, հին հաց ու ամուր ոսկորներ: Մինչդեռ շուներ սննդաբար կերակուրի պէտքն ունի, ինչպէս որ մարդը:

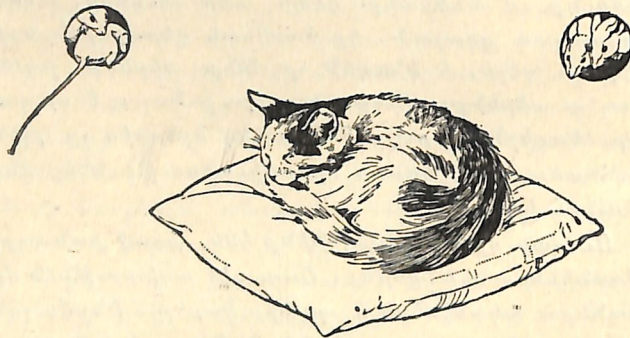
Ու նաեւ հարկ է, որ մենք գուրգուրալից վերաբերմունք մ'ունենանք դէպի մեր շունները: Անոնք ըլլալով շատ զգայուն, կը հասկնան վերաբերմունքին աղէկն ու գէշը, և կ'ուզեն որ մենք զիրենք չոյնք միշտ ու սիրենք: (Անշուշտ, զգուշանալու է որ շունները ձեռքերնիս, բայց մանաւանդ երեսնիս չը լղեն, որովհետեւ ատկէ՛ւ կրնան որոշ հիւանդութիւններ մեզի փոխանցուիլ):

Ու բան մըն ալ աւելցնենք հոս, առաջ քան ուրիշ կենդանիներուն անցնինք: Շատ գէշ սովորութիւն մըն է շուներու ականջներն և պոչերը կտրելը: Ինչո՞ւ չենք ուզեր հասկնալ, որ ատանկով մենք անոնց ցաւ կը պատճառենք ու զանոնք տանջանքներու կ'ենթարկենք: Ինչո՞ւ աննպատակ կերպով տառապանք, չարչարանք կըստեղծենք խեղճ անասունին համար: Ի՞նչ պէտք, օրինակի համար, որ շունին ձագերը, անոնցմէ ազատելու նպատակաւ, գետը կամ ծովը կը տանինք կը նետենք: Չէ՞ որ անոնք բաւական ատեն կը չարչարուին՝ շունչերնիս տալէ առաջ: Զանոնք մեռցնելու համար ուրիշ շատ միջոցներ կրնանք գործածել. Ամէն պարագային, պէտք է ձագերը վայրկեանապէս մեռցը-

նել, ինչպէս և անյոյս հիւանդացած և կամ իսպառ ծե-
րացած շուն մը: Վայրկեանական մահը կ'ազատէ խեղճ
կենդանին աւելորդ տանջանքներէ:

3. ԿԱՏՈՒՆ

Հիմա քիչ մըն ալ մեզի մտերիմ ուրիշ մէկ կեն-
դանի մասին խօսինք: Ատիկա կատուն է. ա՛ն ալ
կ'ուզէ, որ իրմով ևս զբաղինք: Անշուշտ, կատուն չու-
նէն տարբեր բան մըն է իր բնաւորութեամբ: Ան հա-
մեմատաբար աւելի նուազ փակած է մեզի և չ'ունի
չուսին այնքա՛ն յատուկ բացարձակ անձնութիւնը
իր տիրոջ հանդէպ: Կատուն չուտ կը մոռնայ ամէն

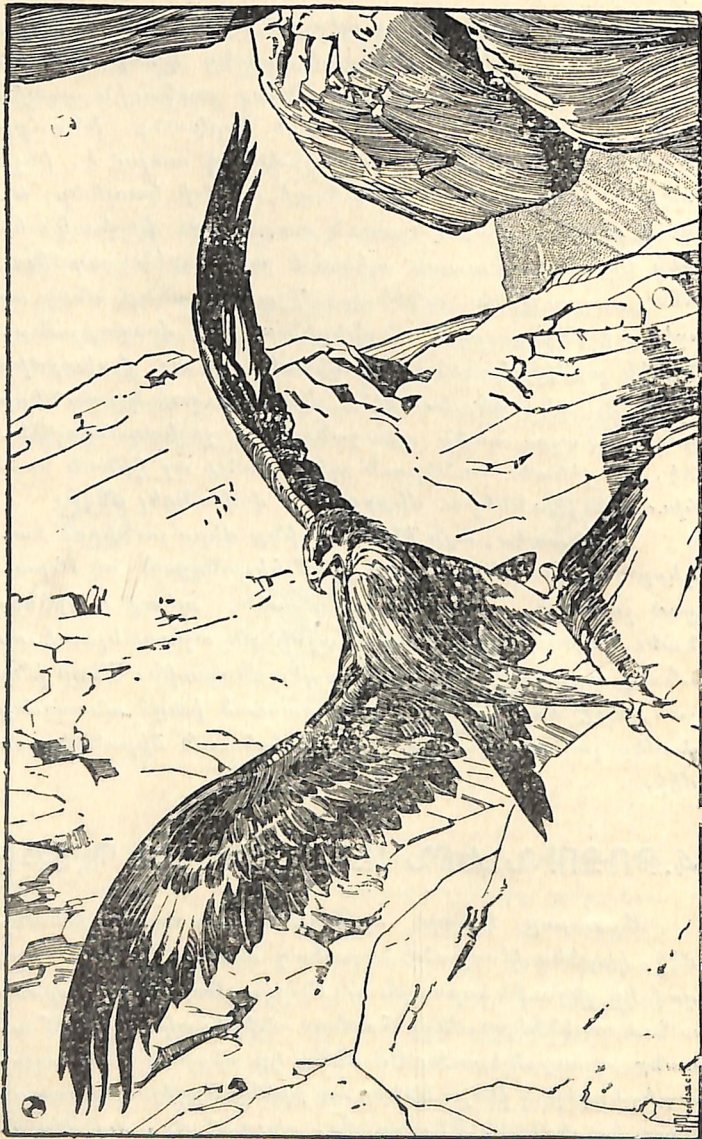
ներախտիք, երբ սկսին զինքը քիչ մը գէշ խնամել. և
անիկա ի յայտ կը բերէ այդ պարագային իր գաղանա-
յին բնազդները: Կատուն նաև յաճախ վրասներ կը
պատճառէ մեզի՝ ուտելով մեր հաւերուն ձագուկները,
յօշոտելով երբեմն երգեցիկ թռչնակները, որ կը պա-
հենք վանդակներու մէջ: Կատուն մեր պարտէզին ծա-
ռերը կ'ելնէ կը պրպտէ, թռչուններու բոյներուն մէ-
ջէն նորելուկ ձագուկները կը գողնայ, կը լափէ: Կա-
տուն ունի այս բոլոր գէշ յատկութիւնները, ճշմարիտ

է: Բայց և այնպէս մենք պէտք է երբէք չի հանդու-
րենք այն անգթութիւններուն, որոնց կ'ենթարկուին
կատուները, մահաւանդ երբ անոնք տակաւին պզտիկ
կ'ըլլան: Պէտք չէ որ կատուն հարկաւոր խնամքը
զլանանք: Անոր ալ օգտակար անունդ տալու է, ինչ-
պէս՝ մեր ճաշերէն մնացող հացի ու մսի կտորներ, ե-
փած ու գաղջ կաթ: Կատուն տաքուկ ու փափուկ տե-
ղեր կը սիրէ, ուստի պէտք է ազատօրէն շարժելու
հնարաւորութիւն ունենայ միշտ. և մենք անոր ալ
պէտք է մեր գուրգուրանքներէն ու մեր փաղաքշանք-
ներէն բաժին հանենք, որովհետեւ ան ալ չ'ախորժիր
մեր գէշ վերաբերմունքէն: Եւ անշուշտ, կատուները
գուրգուրալու ատեն զգուշանալու է չափազանցութե-
նէ, որովհետեւ շուններուն պէս անոնք ալ կրնան որոշ
հիւանդութիւններու միջրոպներ փոխանցել մեզի:

Նմանապէս, այն ինչ որ ըսինք վերը՝ շուններու ձա-
գերը խեղդամահ ընելու և կամ հիւանդացած ու ծերա-
ցած շունները սատկեցնելու մասին, պէտք է կրկնել
նաեւ կատուներու մասին, այսինքն աշխատելու է, որ
անոնք արագօրէն, վայրկեանապէս մեռցուին: Մեզի ի՞նչ
չա՛հ, եթէ մահուան դատապարտուած խեղճ անասունը
ժամեր շարունակաբար գալարի մահուան ճիրաններուն
մէջ:

4. ԹՈՒՉՈՒՆՆԵՐՆ ԱԼ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ ՊԷՏՔ Է

Արտոյտը կ'երգէ երկնքին կապուտակութեանը
մէջ, կարծես կ'ողջունէ նորածագ արեւը: Եւ անոր եր-
գով կը լեցուին արտերն ու մարգագետինները, որոնք
ամառ ատենները մեզի համար աներեւակայելի են՝ ա-
ռանց արտոյտներուն: Եւ մենք կը սիրենք նաև բոլոր
ուրիշ երգեցիկ թռչունները, որ իրենց երգերով անտառ-
ները կը լեցնեն: Անտառ մը, պուրակ մը, ուր թռչը-

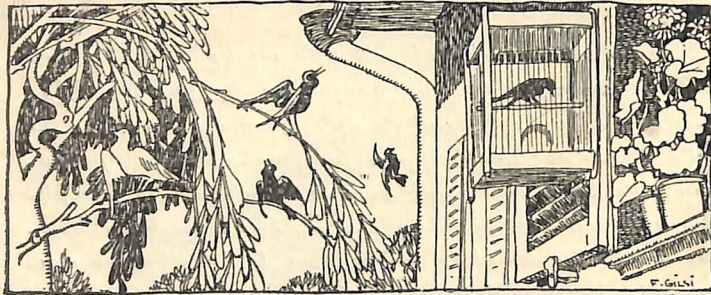
նակին ձայնը չի լսուիր, տարօրինակ կուգայ մեղի: Քաղաքի մը փողոցներուն մէջ իսկ մեր ճնճողներուն ձւլըլոցը մեղի համար այնքա՛ն մտերմիկ ու անհրաժեշտ բան մըն է դարձած:

Բայց մենք արդեօք պէտք եղած չափով հոգ կը տանինք, որպէսզի մեր սիրելի թռչնակները ազատ ըլլան վանդակներէ ու չար արարքներէ, որոնց հեղինակները յաճախ մենք կը հանդիսանանք՝ մարդիկս: Դըժբաղդաբար՝ ոչ: Մենք անհոգ ենք, անտարբեր: Յաճախ նոյնիսկ պարզապէս թշնամի: Գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, ամէն պարագայի տակ մենք թշնամութիւն կ'ընենք թռչուններուն. մեր տղաքը, մեր պատանիները մանաւանդ: Ասոնց համար հաճոյք մըն է՝ բոյներու մէջէն ձագուկներ հանել ու վանդակներու մէջ դնել, հոն կերակրելու և մեծցնելու նպատակաւ: Փամանց մըն է ասիկա իրենց՝ տղաքներուն համար, բայց տառապանք մը, վտանգ մը՝ թռչնակներուն համար:

Աժան մարդասիրութիւն մըն ալ կը ծախենք երբեմն: Ձագուկ մը, անզգուշաբար իր բոյնին մէջէն գետին ինկեր է: Պարտէզի մը, պուրակի մը մէջ: Ան զուր ձիգ կ'ընէ նորէն իր բոյնը բարձրանալու, յուսահատօրէն կը թափահարէ տակաւին անզօր իր թեւիկները: Մենք կը խղճահարինք ու ձագուկը կ'առնենք, մեր տունը կը տանինք, խնամելու և կերակրելու փափաքով: Բայց մենք կը մոռնանք իսպառ թէ ձագուկ մը վանդակին մէջ պահել — մեծցնելու համար յատուկ զգուշութիւն և փորձառութիւն մը ունենալու է, որ սակայն մենք չենք ցուցադրեր, և մեր այդ զանցառու թեան հետեւանքով ձագուկին կեանքը վրայ կուտանք: Շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար, եթէ բոյնէն գետին ինչպէ՞ս ձագուկը ձգէինք հանգիստ իր ծնողքը վերջիվերջոյ պիտի գտնար զայն և կերպով մը նորէն բոյնը բար-

ձրրացնէր: Հետեւաբար մեր փափկասիրութիւնը վնասէ աւելի օգուտ մը չի կրնար բերել ձագուկին: Մեր օգնութիւնը աղէտաբեր հետեւանքներ կ'ունենայ անոր համար: Ոչ, բոյնէն վար ինկած ձագուկը երբէք տուն տանելու չէ: Ամենէն մեծ բարութիւնը, որ մենք կրնանք անոր ընել, ա՛յն պիտի ըլլայ, որ մենք զայն աւելի ապահով տեղ մը դնենք, թուփի մը խորքը կամ այլուր, կատուններու և կամ ուրիշ գիշատիչներու հասողութենէն հեռու տեղ մը: Մնացեալը ձգելու է ձագուկին ծնողքին, որ՝ ինչպէս ըսինք՝ զայն ազատելու հնարը պիտի գտնայ վերջիվերջոյ:

Մարդիկ սովորութիւն ունին թռչուններ պահել վանդակներու մէջ: Կը պահենք առաւելաբար երգեցիկ թռչուններ, որոնց երգելովը մենք մեղի հաճոյք մը

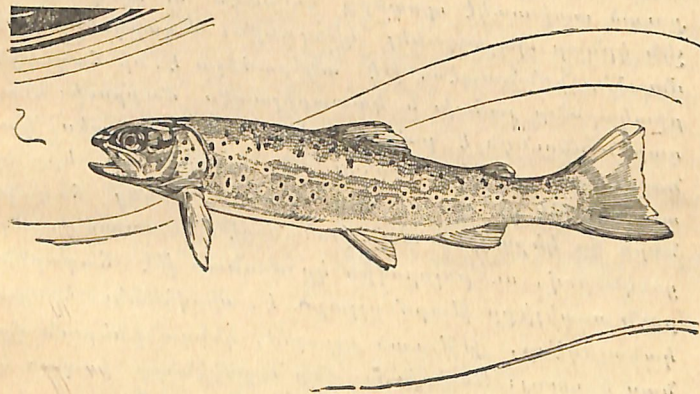
պատճառած ըլլալ կը թուինք: Դուրսի անտառներու, մարգագետիններու, օդին ազատութեանը վարժ թռչունակներ, որոնք ունէ վնաս կամ նեղութիւն չեն պատճառեր մեզի, մենք կը բռնենք, կը զրկենք ազատութենէն, որ բոլոր շնչաւոր արարածներուն ալ մեծագոյն հաճոյքն ու բարիքն է, և կը բանտարկենք նեղիկ

վանդակներուն մէջ: Որչափ ալ որ գուրգուրանք ու խնամելու ըլլանք մեր գերիններուն վրայ, որչափ ալ որ անպակաս ընենք անոնց կուտն ու ջուրը, և որչափ ալ որ մաքուր պահենք ու նորանոր յարմարութիւններով օժտենք անոնց բանտերը, այն է վանդակները, — բայց և այնպէս ոչինչ կրնայ անոնց համար փոխարինել կորսուած ազատութիւնը, առանց որու ապրելը շարունակական տառապանք մըն է մեր խեղճ գերիններուն համար:

Ու տակաւին կը գտնուին մարդիկ ալ, որ չիկացած ասեղներով կը կուրցնեն վանդակուած երգեցիկ թռչունակներուն աչուկները, այն յանցաւոր ակնկալութեամբ, թէ կուրցած թռչնակի մը ձայնը աւելի զօրեղ կ'ըլլայ ու աւելի անուշ կը հնչէ: Մեր սեփական հաճոյքին համար կը կատարենք այդ անգթութիւնը, ամենեւին չը պատկերացնելով թէ չիկացած ասեղը ինչ սարսափելի՛ տանջանք մը կրնայ ըլլալ խեղճ թռչնակին համար, որ սա անսահման բնութեան անսպառ բարիքներէն՝ փչուր մը միայն վայելել կ'ուզէր ազատութեան մէջ, բաց երկնքին ու արեւուն շողերուն տակ: Ինչո՞ւ այսքան վայրագութիւն: Գէթ սա աւելորդ ու անտեղի չարչարանքը խնայենք մեր անզօր ցերիններուն: Ու գէթ կրկնապատկենք մեր ուշադրութիւնն ու խնամքը, որ կ'ընենք անոնց՝ բանտ-վանդակներու մէջ: Երբէք ցանկալի չէ, որ թռչնակները զրկենք իրենց ազատութենէն. բայց երբ այնուամենայնիւ զանոնք կը բռնենք, վանդակի մը մէջ կը բանտարկենք, ապա հարկ է որ շատ աւելի հոգածու ըլլանք անոնց անունդին ու մաքրութեանը մասին:

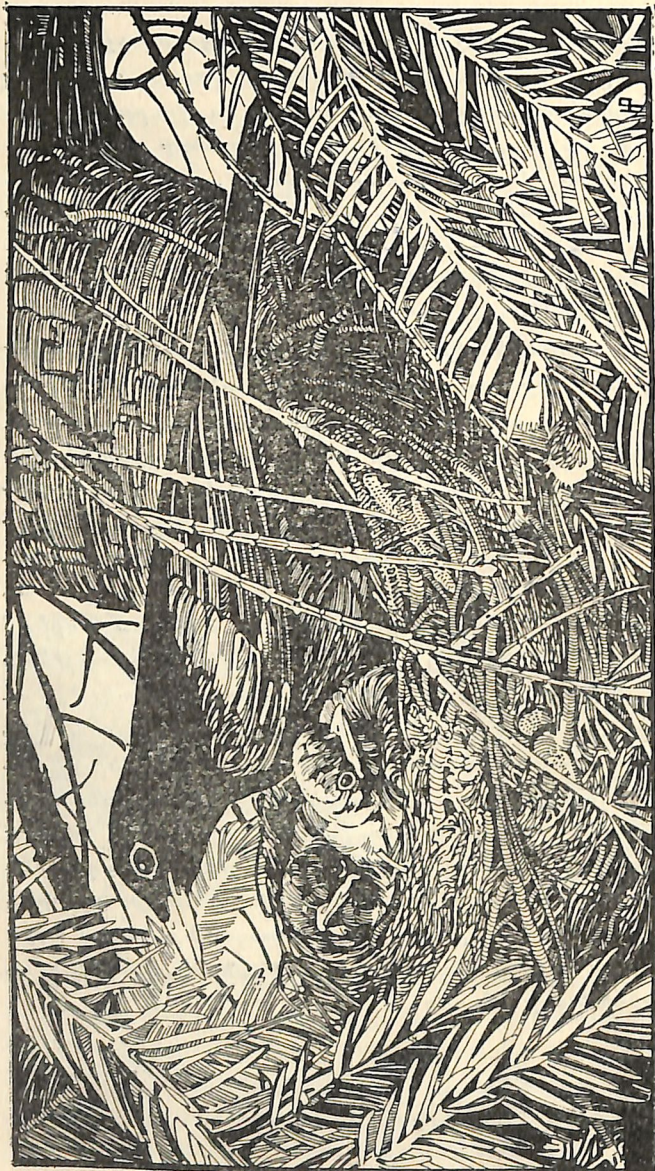
5. ՈՍԿԷ ԶԿՆԻԿՆԵՐԸ

Ոսկե ձկնիկներ ալ պահելու սովորութիւնն ունինք՝ պղտիկ ապակեայ աւազաններու կամ անոթներու մէջ, որ ամփառիումներ կը կոչուին: Հոս ալ անհրաժեշտ է, որ շատ ուշադիր հոգածութիւն մը ընծայենք անոնց: Ինքնին արդէն պղտիկ աւազանները քիչ քանակութեամբ ջուր կ'առնեն: Մինչդեռ ձուկերը վար-

ժուած են ընդարձակ և աղաւ ջուրերու:

Եւ քիչ քանակութեամբ ջուրը շուտ ալ կ'աւրուի ձուկերուն արտաշնչած օդէն. ուստի անհրաժեշտ է, որ շարունակաբար ու յաճախ փոխենք ջուրը, — աւազանը պարպելով ու նորէն լեցնելով:

70-70630

6. ՀԱԳԱՐՆԵՐԸ

Մեր պղտիկները մասնաւոր փափաքը կ'ունենան ճագարներ պահելու. ու ճագարները պղտիկներուն խնամքին ձգուած ըլլալով, ընդհանրապէս շատ աւելի կ'ենթարկուին զրկանքներու և տանջանքներու, քան ուրիշ կենդանիներ: Որովհետեւ մեր պղտիկները չեն գիտեր ճագար պահելու և պահպանելու ձեւը: Պարզ անտուկ մը — արկղ — դնակով մը, անոնք բաւական կը սեպեն իրենց ճագարներուն համար՝ որպէս բնական, մոռնալով որ արկղին բարակ ու յաճախ ձեղքուած տախտակէ պատերը ցուրտէն ու պաղ հովերէ չեն կրնար պաշտպանել կենդանին: Պղտիկները չեն մտածեր նմանապէս, թէ անհրաժեշտ է, որ ճագարին բնակարանը յաճախ և կատարելապէս մաքրուի: Ճագարին անուշոյն է բանջարեղէնը, առաւելապէս կանաչեղէնը: Ճագար պահող մեր պղտիկները, երբ կը տեսնեն թէ կը պակսի այդ անուշոյնը, իրենց ճագարները կը կերակրեն տան խոհանոցէն նետուած աւելցուկներով, ու բոլորովին կը մոռնան թէ ճագարներուն ուտելիքը թարմ ըլլալու է, որովհետեւ հինցած կանաչեղէնը, թթուած ըլլալով, կենդանիներուն վնաս կուտայ: Յաճախ ալ մեր պղտիկները իսպառ կը մոռնան, թէ ճագարնին անօթի միացեր է:

Ճագարները ամէն օր թարմ ջուրի պէտքն ունին, ու այս պարագան ալ շատ յաճախ զանց կ'առնեն մեր պղտիկները: Ինչպէս ըսինք, պահելու, խնամելու կերպը չի գիտնալով, անոնք յաճախ պարզապէս կոյտ մը կանաչեղէն կը նետեն ճագարներուն առջեւ, առանց հասկնալու թէ եղածը պիտի բաւէ՞ անոնց թէ պահանջուած քանակութեանն աւելի է: Աւելցուկը կը մնայ, կը փտի ու այդպիսով կը նպաստէ խոտին աւրուելուն, որուն վրայ կը պառկին ճագարները:

Երբէք պէտք չէ, որ ճագար մը ականջէն բռնենք. ատիկա ցաւ կը պատճառէ անոր. այլ բռնելու է վղին այն տեղէն, ուր մորթը ծալքեր կ'ընէ: Իսկ երբ ճագար մը մեռցնելու ըլլաք, պէտք չէ մահացումի գործողութիւնը մեր պղտիկներուն ձգել, այլ գերադասելի է զայն մաքործի մը ձեռքը տալ, որ կենդանին ուժգին հարուածով մը վայրկեանապէս մահացնելը գիտէ:

Եւ ընդհանրապէս, մեր կերակուրին համար մորթութուելու սահմանուած կենդանիները արագօրէն պէտք է մեռցունին, որպէսզի անոնք աւելորդ տեղը չի տառապին. ատիկա բնաւ օգուտ մը չի բերեր մեզի: Գիւղացի մը, օրինակի համար, հաւեր կը տանի քաղաք, որպէսզի ծախէ, զրամ առնէ: Հաւերը ամուր մը կը կապէ իրարու ու կը նետէ բանջարեղէնով կամ պտուղով բեռնուած իր իշուն կոնակը, և հաւերը այդպէս գլխիվայր կախուած վիճակի մէջ կը մնան ժամեր, երբեմն նոյնիսկ օր մը ամբողջ, յաճախ անօթի ու ծաւաւ... ու տգէտ գիւղացին բնաւ իսկ չ'անդրադառնար, թէ որքա՜ն աննպատակ կերպով տանջանք կը պատճառէ իր հաւերուն, որ պիտի ծախուին չուկային մէջ ու անկէ ետքն ալ մորթուին:

7. ՄԱՔՈՒՐ ՊԱՇԵՆՈՒ Է ՄԵՐ ՀԱՒՆՈՑՆԵՐՆ ՈՒ ԱՒՈՒՆԵՐԸ

Ըլլայ հաւ, ըլլայ ճագար, ըլլայ ուրիշ կենդանիներ պահելն ալ գործ մըն է, որ լաւ գիտնալու է, ու նախ և առաջ անհրաժեշտ է հոգ տանիլ այն տեղերուն, ուր կը պահենք մեր կենդանիները — հանոցներուն, ախոռներուն: Ասոնց հանդէպ մենք շատ անփոյթ ենք, և յաճախ մեր աններելի անփութութիւնը զգալի վնասներ կը պատճառէ մեր անասուններուն: Ահաւասիկ հաւնոց մը: Կը տեսնենք անոր գետինը խոնաւ է,

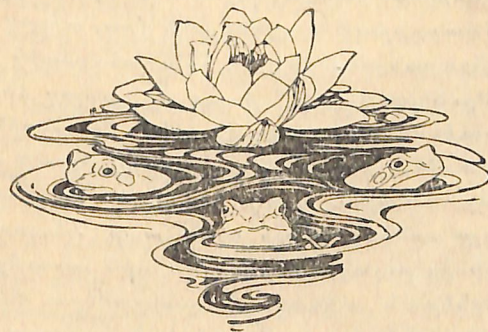
խոտ և կամ աւազ չի կայ վրան թափած: Թուփ մը, ծառ մը չի կայ, որուն շուքին տակ հաւերը կրնային պատսպարուիլ ամրան տաքերուն, և անոնք խեղճ — խեղճ կը կենան ասդին — անդին: Չողերը, որոնց վրայ անոնք իրիկունները կը թափին, ծածկուած են ծեռ-

տերով, որ երբէք չը մաքրուելով՝ կը զիջուին իրարու վրայ ամիսներով ու տարիներով: Եւ ամէնուրեք ալ աղտոտութիւն կը տեսնուի հաւնոցին մէջ. ու չենք ուզեր հասկնալ, թէ ատկէ որչափ վնաս կը յառաջանայ մեր հաւերուն համար:

Նմանապէս մեր ախոռները, ուր մեր ձիերը, կովերը, այծերը, ոչխարները կը պահենք: Տեսէք ախոռին գետինը ծածկուած է կեղտերով, որոնցմէ դէշ հոտեր կ'եննեն և օդը կապականեն ու կը ծանրացնեն շարունակաբար: Սեղմ քով քովի կը բերենք կենդա-

նինները, յաճախ ալ իրարու կապած, որպէսզի ամէնքն ալ պարտկուին պղտիկ տարածութեան մը մէջ: Եւ կը մոռնանք, թէ այդպիսով, մեր կամքէն անկախ թէպէտ, կը նպաստենք այլեւայլ հիւանդութեանց յառաջանալուն: Մեր կովերուն, ոչխարներուն կաթին ու միսին որակը կը թունայ ատկէ: Սափկա չենք ուզեր ըմբռնել: Ունինք մանաւանդ այն սխալ մտայնութիւնը, թէ ախոռի մը օդը մաքրելը վտանգաւոր է կենդանիներուն համար. ու աւելորդ ալ կը սեպենք ախոռին պատերուն, առաստաղին մաքրութիւնը: Գետնին խոտերը թարմացնելու մասին հոգ չենք տաներ, աւելորդ ծախքերէ խուսափելով: Մինչդեռ եթէ աւելի հոգածու ըլլայինք, մեր խնամքը չէ՛ թէ միայն մեր անասուններուն համար օգտակար պիտի ըլլար, այլ նաև մեզի աւելի շահ պիտի բերէր:

8. ԶԻՆ

Բնութեան սէրն ու պաշտպանութիւնը կը պարտադրեն մեզի՝ հոգածու վերաբերմունք մը ունենալ դէպի կենդանիները՝ նաև մեր բնակարաններէն, մեր բակերէն դուրս: Ան որ իր կենդանիներուն վրայ կը գործողայ իր բակին մէջ, ան ունի ընելիք նաև բակէն դուրս — փողոցներուն և հրապարակներուն վրայ, դաշտերուն վրայ, անտառներուն մէջ: Ունի ընելիքներ, որովհետև անիկա, ըլլա՛յ բնութեան սիրահար և կամ անոր ծոցին մէջ ապրող արարածներուն պաշտպան, չի կրնար անտարբեր կերպով անցնիլ այն տառապանքներուն քովէն, որոնց այնքա՛ն յաճախ ենթակայ կ'ըլլան այդ արարածները, լոկկեայն և աննկատ: Հոն, ուր անտարբեր մարդիկ ոչինչ կը նկատեն, և եթէ նկատեն ալ՝ օգնութեան մասին բնաւ չեն մտածեր, հոն բնութեան սիրահարն ու հոգածուն սովորաբար չառ բաներ կը նկատէ և չառ ալ կը փափաքի օգնել տառապանքի մատնուածներուն: Անիկա, իր տունէն դուրս ելնելուն պէս, կը հետաքրքրուի փողոցներուն վրայ տիրող կեանքովն ու իրարանցումովը: Եւ հո՛գ անհասկի անիկա ըզմէ ուշադրութիւն կը դարձնէ՝ կառք մը քաշող ձիու մը, կամ կատուի մը, որ արագօրէն կ'անցնի անդին, կամ տունի մը առջեւ չինուած նորածիլ մարդերուն և կամ թէ պատուհաններու վրայ շարուած ծաղկամաններուն: Բայց ամենէն աւելի բեռնատար անասունները կը գրաւեն իր ուշադրութիւնը, և ձին առաւելաբար:

Փողոցներուն տեսակ մը անհրաժեշտ մասը կը կազմէ ձին: Թէպէտ և մեր ներկան հարուստ է երկաթուղիով, ինքնաշարժով, հեծանիւներով և այլն, բայց և այնպէս մենք տակաւին կը զգանք ձիուն պէտքութիւնը՝ հաղորդակցութեան տեսակէտէն, ըլլա՛յ պատեղազմի ատեն թէ խաղաղ ժամանակ, ըլլա՛յ քաղաքնե-

րու մէջ թէ գիւղերու: Զին իր կեանքի ամբողջ ընթացքին, երիտասարդութենէ մինչև ծերութիւն, կը ծառայէ մարդուս՝ հաւատարմութեամբ մը, որպիսին միայն շուներ կրնայ ցուցադրել: Սակայն այդ հաւատարիմ ծառայութիւնը ի՞նչպէս կը հատուցանէ մարդը: Եւ հո՛ս է անհասկի, որ մենք վրդովեցուցիչ ապերախ տութեան մը ականատես կ'ըլլանք շարունակաբար:

Քանի դեռ ձին կը քաշէ, կը կրէ, զօրեղ է, առողջ, աշխատունակ, տէրը լաւ վերաբերմունք կ'ունենայ անոր հանդէպ: Ըլլա՛յ որպէս երիվար, ըլլա՛յ որպէս ձիարշաւներու մասնակից, ըլլա՛յ որպէս կառքի մը լծկան, ձին իր գործունէութեանը բոլոր մարդերուն մէջն ալ կը վայելէ իր տիրոջ կողմէ խնամք, հոգածութիւն: Եւ տէրը անոր ոյժին գովքը կ'ընէ, անոր արագավազութիւնը կը պանծացնէ ու անոր գեղեցկութեամբը կը հիանայ: Բայց երբ ձին ծերութեան շրջանը կը թեւակոխէ, ա՛լ կը դադրին գովաբանութիւնները, անոր մասին այլեւս հոգացող չի կայ, անոր վիճակը կը վատթարանայ օրէցօր, և ի վերջոյ, եղկելի մոռացութեան մէջ, ան իր շունչը կուտայ: Ու զարմանալի անիւնութիւն մը կը ցուցադրուի, և յատկապէս ձիուն վերաբերմամբ: Երբ մէկը ինքնաշարժ մը վարել կ'ուզէ, անիկա նախ քննութեան մը կ'ենթարկուի անհրաժեշտաբար, թէ արդեօք գիտէ՞, կրնա՞յ վարել: Մինչդեռ ամէն մէկ համբակ իրաւունք ունի իր ուզած ձին վարելու և քշելու, չը նայած որ ձին չա՛տ աւելի կարեւոր և քշելու, չը նայած որ ձին մեքենայ: Ու ոչ ոք տարեալ բան մըն է, քան որեւէ մեքենայ: Ու ոչ ոք կընա՞յ իրեն վատահուած ձիուն էութիւնը: Ու այն անտարբեր վերաբերմունքին հետեւանքովն է, որ ձին ենթակայ կ'ըլլայ անխնայ ծեծի ու չարչարանքներու: Ահաւասիկ սայլապան մը, որ ծանրօրէն բեռնած իր սայլին՝ նիհարկեկ ձի մը լծեր է... Մտրակը կը շաչէ

օղին մէջ ու կ'իջնայ անդադար խեղճ կենդանիին մէջ-
քին, կողերուն, գլխուն: Ձին ոյժ չ'ունի, ան չի կրնար
զիւրութեամբ քաշել անչափօրէն բռնուած սայլը:
Բայց տէրը, կոպիտ ու գռեհիկ, չի խնայեր զայն ու կը
մտրակէ, կը մտրակէ անդադար:

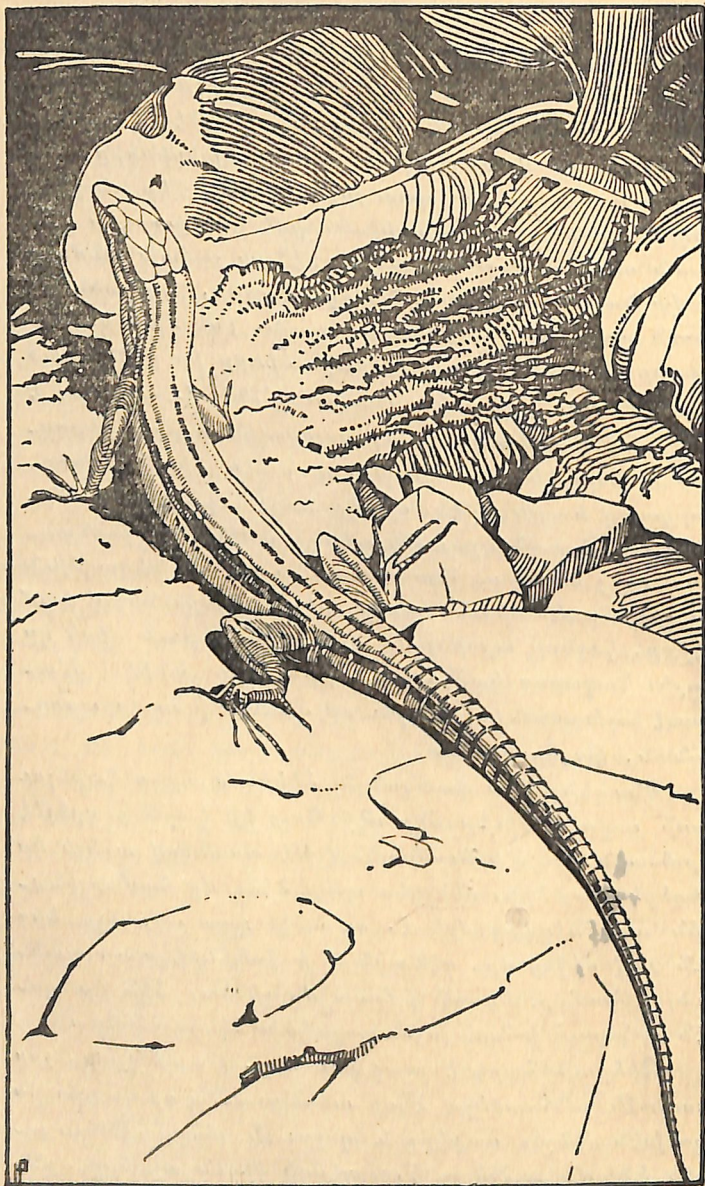
Նման պարագաներուն մէջ, մեզմէ իւրաքանչիւրին
վրայ, որ կենդանիներու բարեկամն է, պարտականու-
թիւն մը կ'իյնայ՝ միջամտելու և անխիղճ կառապան-
ները սթափեցնելու: Երբեմն ամենէն կոպիտ սիրտ ու-
նեցող մարդն իսկ կ'ազդուի՝ իրեն բարեկամաբար ըրուած
զիտողութենէ մը: Բայց երբ զիտողութիւնն ու խընդ-
րանքը, համոզելու ջանքերը ազդեցութիւն մը չեն ընել,
հոն այլեւս հարկ կ'ըլլայ ոստիկանին ուշադրութիւնը
հրաւիրել կատարուող անգթութեանը վրայ: Եւ այն
ատեն, որ կոպիտ կառապանը գիտնայ, թէ իր արարք-
ները նկատող ու հսկող մարդիկ կը գտնուին, ան ա՛լ
կըզգուշանայ, կը սանձէ անգթութեան իր վայրագ բը-
նազդները, որպէսզի ոստիկանատուն չի քաշեն զինքը
և տուգանքներու չ'ենթարկեն: Եւ գեռ աւելին. ան,
կառապանը, պիտի ջանայ միշտ մաքուր պահելու թէ՛ իր
ձին և թէ՛ նաեւ ձիուն սարքուկարգը, որպէսզի ասան-
կով անցորդներուն վրայ այն տպաւորութիւնը ձգէ, իբր
թէ ինք չափ հոգ կը տանի իր ձիուն:

Հարկ է գիտնալ ձի մը պահելու կերպը, անոր հետ
վարուելու ձեւը: Ամենէն առաջ պէտք է ունենալ
գուրգուրտ, ուշադիր վերաբերմունք դէպի ձին: Ձիուն
արժէքը, յարգը գիտցող մէկը իր վերաբերմունքին
մէջ դէպի ձին՝ մտերմութիւն մը կը դնէ, քաղցրու-
թեամբ կը խօսի անոր հետ, չի հայհոյեր անդուռն
բերանով, չի մտրակեր, չ'անիծեր և աքացիներ չի տար
անոր կողերուն, ազդերուն: Ան իր ձիուն հանդէպ
միշտ ալ բարեացակամ տրամադրութիւն կը ցուցադրէ:
Ան երբեք չափէն աւելի չի բռններ ձիերը: Վերելքի

մը ատեն յաճախ կը կեցցնէ ձիերը, որպէսզի անոնք
չունչ մը առնեն: Իսկ երբ բեռը ծանր ըլլայ, անիկա
ուրիշ լրացուցիչ ձի մը կամ երկու կը լծէ կառքին:
Ճամբաներուն վրայ թափած քարերը, խեցիները, ա-
պակիի կտորները և պտուղի կեղեւները կը ժողվէ,
անդին կը նետէ, որպէսզի անոնցմէ չի վնասուին ձի-
երուն ոտքերը կամ չի սահին: Չէ՞ որ յաճախ անոնց-
մէ կը ծագին շատ մը դժբաղդ դէպքեր, արկածներ:
Ձիուն բարեկամը չի մտրակեր զայն. իսկ եթէ մտրա-
կը կը գործածէ, ատ ալ միայն ձիերը իր ցանկացած
ուղղութեամբ քշելու նպատակաւ կ'ընէ: (Հոս պէտք է
ըսել, թէ վայրեր կան, ուր բոլորովին այլեւս վերցը-
ւած է մտրակի գործածութիւնը:) Ան ձիուն սանձը,
փորկապը և այլն ամէն օր կը նայէ ուշադրութեամբ,
որպէսզի վստահ ըլլայ թէ անոնք ամէնն ալ խանգա-
րում մը չ'ունին ու հետեւաբար չի պիտի նեղութիւն
մը պատճառեն ձիուն, անոր բերանը արիւնհեղով կամ
մէջքը, կողերը տրորելով: Ան սմբակներուն իսկ կը
նայի: Կաղացող կամ հիւանդ իր ձիերը անիկա կ'ա-
զատէ աշխատանքէ, մինչեւ որ անոնք ի սպառ առող-
ջանան, կազդուրուին:

Կ'ուզենք հոս մատնանշել ձիերուն պոչը կտրելու
յոռի սովորութիւնը մեր մէջ: Պոչը կը կտրենք գրեթէ
արմատէն, ու կ'երեւակայենք թէ ասանկով աւելի կը
գեղեցկանայ ձին. մինչդեռ պոչը ձիու մը համար ինք-
նին արդէն զարդ մըն է. ու ասկէ զատ ալ, պոչը ձի-
ուն քով միջոց մը, գէնք մըն՝ է ճանճերէ պաշտպան-
ուելու համար: Ուստի իմաստ մը չի կայ ձին իր պո-
չէն զրկելու՝ ի հաճոյս մօտայական նկատումներու:

Ձիերուն հարկ է տալ լաւ կեր, թարմ ջուր, չոր
խոտ: Ու անհրաժեշտ է, որ անոնք ամէն օր մաքրուին
զրուխէն մինչեւ ոտքերը և պոչը: Ու մաքրութեան ա-
տեն խնամք տանելու է, որպէսզի ձիուն աչքերը, ուրն-

գունքը — քթին ծակերը — և դունչը մասնաւոր փափուկ սպունգով մը և մաքուր ու առատ ջւերով լուացուին: Վաղելէն տաքցած ձիուն կոնակը լաթով մը ծածկելու է: Ամառները ստուերոտ տեղեր պահելու է ձին, իսկ ձմեռը արեւոտ տեղեր:

Նրբ ձին ծերանայ կամ հիւանդանայ, պէտք չէ որ տէրը զայն ծախէ ուրիշի մը, որպէսզի ուրիշն ալ շարունակէ բանեցնել զայն: Այլ կենդանին պարզապէս սպաննել տալու է. որովհետեւ անհանդուրժելի անգըթութիւն է ուժասպառած ձի մը բանեցնել շարունակելը:

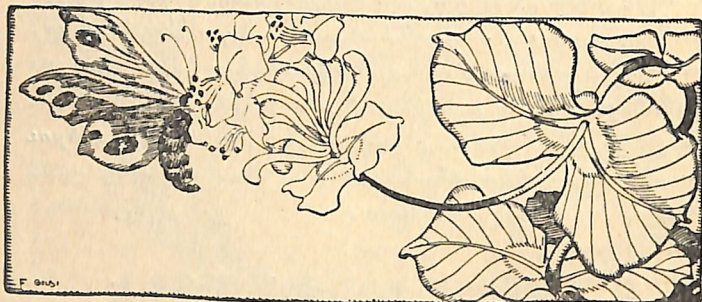
Ամէնը, ինչ մենք ըսինք մեր վերաբերմունքին մասին դէպի ձին, կրնանք ըսել նաև եզներու, էջերու և ուրիշ բեռնակիր անասուններու մասին, որոշ սըրբազրութիւններով, անշուշտ:

9. ԲՈՅՍԵՐԸ ԽՆԱՅԵԼ ՊԷՏՔ Է

Նրբ գարունը կը բացուի, թուփերն ու ծառերը կանաչ կը հագուին և ծաղիկներուն անուշ բուրմունքով օդը կը լեցուի, մարդիկ ա՛լ չեն ուզեր իրենց բռնակարանները մնալ, որովհետեւ բնութիւնը իր ձմեռանային քունէն արթնցած, թարմացած ու զեղեցկացած՝ զանոնք դուրս կը հանէ գոց սենեակներէ և դէպի իր ծոցը կը քաշէ, կը գրաւէ: Նւ մարդիկ գարնանային կենարար օդը ա՛լ աւելի խորը շնչելու փափաքով՝ դաշտերը կ'ելնեն, հովիտները կ'իջնան, լեռները կը բարձրանան, որպէսզի աւելի մօտ ըլլան հրաշալի բնութեանը: Պտոյտներու, զբօսանքներու, արշաւներու կը ծիկը կը քակուի, և անոնց հետ միաժամանակ սակայն, կըսկսի անհանդուրժելի աւերածութիւն մը, որ կը կատարեն պտոյտի, արշաւի ելած մարդիկ՝ իրենց այնքա՛ն սիրած բնութեան իսկ ծոցին մէջ:

Տեսէ՛ք սա տղան, որ պտոյտի ելեր է ու կ'անցնի

դաշտի մը կամ անտառի մը մէջէն: Անոր անցած ճամբուն երկու կողմերը ծաղիկներ կան: Ու հաւաստիկ տղան ձեռքը փայտ մը բռնած, կը զարնէ աջ ու ձախ, ծաղիկները գետին կը թափէ: Չէ՛ թէ կը քաղէ զանոնք՝ փունջ մը կապելու և տուն տանելու նպատակաւ, այլ պարզապէս աւերելու, կործանելու բնազդը երեւան կուգայ անոր մէջ:

Բայց ինչո՞ւ ոչնչացնել սա անուշիկ ծաղիկները, որ ճամբաներուն, արահետներուն եզերքները կը զարդարեն գեղեցկօրէն: Եւ միայն ծաղիկները չեն, որ մեր կամայականութեանը և աւերել-ջարդելու մեր հակումներուն դո՛ւ կ'երթան: Ահաւաստիկ նախշունիկ թիթեռնիկները, որ կը թռչոտան ծաղիկէ ծաղիկ ու կը փայլփրլին արեւին ճառագայթներովը ողողուն: Սա անմահունակ արարածներն ալ հանգիստ չենք ուզեր ձգել, այլ կը հալածենք, կը հետապնդենք զանոնք ու կը բռնենք, որպէսզի վերջը կոտորատենք անոնց սիրուն թեւիկները ու մեռցնենք զանոնք: Ծառերու և թփերու թաւուտներուն մէջ թռչուն մը իր բոյնը չիւնած է ու ձագուկներ լոյս աշխարհ բերած: Մեր տղաքը — ու նոյնիսկ մենք՝ տարիքոտներս — կը փնտռեն, կը գտնեն բոյնը ու խեղճ, անգօր ձագուկները կը հանեն դուրս: Եւ ընդհանրապէս, ամէ՛ն ինչ որ կը ծաղկի, կը

կանաչնայ, և ինչ որ կը թռչի, կը թռչոտայ օդին մէջ, մենք կ'ուզենք մեր քմահաճոյքներուն ծառայեցնել, կ'ուզենք որ ասոնք ամէնը մեր պառոյտներուն ատեն խաղալիքներ ըլլան մեր ձեռքերուն մէջ, մեր հաճոյքին համար: Անշուշտ չար մտքով չենք ըներ ասիկա, բայց միեւնոյն ատեն չենք ալ անդրադառնար, թէ ծաղիկները փճացնելով, ծառերուն ճիւղերը կոտորեալով, թիթեռնիկները սպաննելով ու թռչուններու բոյները քանդելով՝ մենք կը վնասենք բնութեանը և անոր մեղի պարզեւած բարիքներուն: Կը վնասենք ու անտարբեր ալ կը մնանք մեր պատճառած աւերներուն նկատմամբ: Ի՛նչ փոյթ, կ'ըսենք մենք մեղի, ի՛նչ փոյթ թէ ծաղիկ մը հոս, թիթեռնիկ մը հոն կը փճացնենք, կ'ոչնչացնենք: Չէ՞ որ ասիկա՝ սանկ անմեղ բաւականութիւն մը կը պատճառէ մեղի:

Ատանկ չի դատեր սակայն բնութեան բարեկամը: Ան չի հետապնդեր թիթեռնիկները և բզէզները: Ան չի կտրատեր ծառերը, թուփերն ու ծաղիկները: Եթէ չեն փունջ մըն ալ կազմելու ըլլայ, հոգ կը տանի դաշտային պարզ ծաղիկներ միայն քաղելու, առանց որ դաշտերն ու արտերը վնասուին ատկէ: Արտերը մանաւանդ: Չէ՞ որ շատեր կան, որ արտին մէջէն ծաղիկ մը պոկելու համար՝ հասկերը կը տրորեն անողորմաբար իրենց ոտքերուն տակ, կը ձգմեն, կը փճացնեն: Բնութեան բարեկամը մեծ խնայողութեամբ կը կտրէ նոյն խակ ճիւղոտ մը կամ ճիւղ մը, որ պէտք է իրեն. ան զիտէ, որ ծառը կամ թուփը կը տգեղնայ, եթէ մենք անոր ճիւղերը կոտորենք անիմաստ կերպով: Ծառերու համար յոռի ու վնասակար սովորութիւն մըն ալ ունինք, որու գէժ ալ բնութեան բարեկամը կ'ուզէ պայքարիլ. ասիկա ծառերուն բունին վրայ անուններ փորագրելու մեր անմիտ հակումն է: Չմիլիին ծայրովը կամ գամով մը կը կտրատենք ծառին կեղեք,

կ'այլանդակենք անոր տեսքը, որպէսզի յաւերժացնենք անուննիս: Մինչդեռ մեղքնալու ենք մենք ծառերուն, և պէտք է վազ անցնիլ այդ դատապարտելի սովորութենէն:

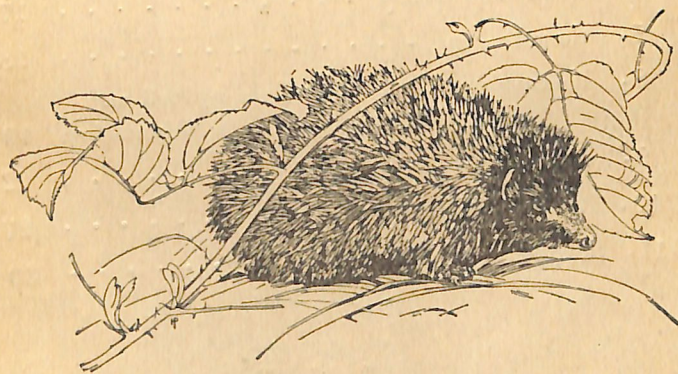
10. Ե Զ Ր Ա Փ Ա Կ Ո Ւ Մ

Իմ սիրելի պատանի ընթերցող, դուն ինծի հետ մէկտեղ պատեցար բակը, դաշտն ու անտառը, մինչեւ հեռաւոր լճակը: Եւ ուր որ ալ գացիր, դուն անշուշտ զգացիր ամէն անգամ թէ պարտականութիւններ ունիս կատարելիք՝ բնութեանը հանդէպ, և անոր ծոցին մէջ ապրող կենդանի արարածներուն ալ մասին հոգալու առիթներ ունեցար:

Դուն չի պիտի մոռնաս այդ արարածները, այնպէս չէ: Դուն պէտք է պաշտպան հանդիսանաս ամէն բանի, որ գեղեցիկ է և լաւ, ինչպէս նաեւ ամէն անոնց, որ թոյլ են ու անպաշտպան: Անշուշտ, առջեւդ պիտի անխուսափելիօրէն ցցուին շատ մը դժուարութիւններ, ու նաեւ շատեր պիտի հեգնեն ու ծաղրեն այն բարի, գուրգուրոտ վերաբերմունքը, որ դուն կը ցուցադրես կենդանիներուն հանդէպ: Դուն սակայն պէտք չէ որ ազդուիս անսիրտ ու չար մարդոց հեգնանքէն: Այլ անխըռով կերպով ըրէ քու բարի գործդ, որ ազնիւ է միանգամայն, և որ վերջիվերջոյ պիտի իր լաւ արդիւնքները տայ անպայմանօրէն: Քեզի պիտի բաժին իյնան այնպիսի հոգեկան բաւականութիւններ, որոնց նմանը ուրիշներ չեն առներ, և քու ապրումներն ալ աւելի փարթամ պիտի ընեն ու գեղեցկացնեն քո կեանքը: Եւ գիտցած եղիր, որ ամէն բարի գործի ետեւէն քալող օրհնութիւնը քեզի ալ պիտի հասնի՝ ըստ արժանւոյն:

Անտարակոյս, պիտի գայ այն օրը, երբ սէրն առ

բնութիւնն ու կենդանիներու պաշտպանութեան անհրաժեշտութիւնը զգան ու գիտակցին բոլոր մարդիկ անխտիր: Եւ այն ատեն, գուրգուրանքով ու երախտագիտութեամբ պիտի յիշուին անոնք, որ իրենց երիտասարդական խանդավառութեամբ անվախօրէն ու յատասարդական խանդավառութեամբ անվախօրէն և անոր ծոցին մէջ ապրող կենդանիներուն և բոյսերուն պաշտպանութեան վեհ գաղափարներուն յաղթանակին համար: Այդ ռահիւրանները պիտի դասուին այն հերոսներու շարքը, որ յանուն մարդկային քաղաքակրթութեան նպաստած են իրաւունքին, բարիին և գեղեցիկին յաղթութեան՝ ապօրինութիւններով, չարիքներով ու բարոյական տգեղութիւններով հարուստ մեր աշխարհին մէջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	էջ
1. Քանի մը խօսք	3
2. Պզտիկ Յառաջաբան մը	5
3. Մեր հաւատարիմ բարեկամը	7
4. Կատուն	10
5. Թռչուններն ալ պաշտպանել պէժ է	11
6. Ոսկե ձկնիկները	17
7. Հագարները	18
8. Մափուր պահելու է մեր հաւնոցներն ու ախոռները	19
9. Զիւն	22
10. Բոյսերը խնայել պէժ է	27
11. Եզրափակում	30

16747